

Red.: Ingvar Svensson

Studiedagarna i Ronneby

Socialchefsföreningens studiedagar, som hölls den 23—25 sept i Ronneby, hade denna gången karaktären av en studiekonferens kring 'Socialvård i framtiden'. Studiedagarna samlade 250 deltagare.

Infriade förhoppningar

I sitt öppningsanförande konstaterade föreningens ordförande Bengt Hedlén, att förhoppningarna om att uppnå en bredare debatt kring socialvårdens målfrågor har infriats. Beträffande debattskriften "Socialvård i framtiden" och Göteborgskonferensen kunde han konstatera att "under 1970 och 1971 har mycket inträffat som styrker mig i uppfattningen att det som sades i debattskriften inte var så enkelt och verklighetsfrämmande som bl a delar av dagspressen ville göra gällande". Som exempel nämnde han LO:s skrifter "Låglön och välfärd" och "Sociala mål i samhällsplaneringen" samt låginkomstutredningens rapporter.

De senaste åren till synes obekväma negativa sociala utveckling ställer krav inte bara på en förbättrad individuell social service, vård och behandling utan också på strukturella förändringar, socialt och ekonomiskt. Hedlén fortsatte: "Socialvården har

kunnat accepteras på de flesta håll så länge den byggt på föreställningen att det är humant och riktigt att hjälpa människor som har det svårt eller är i nöd. Socialvård som välgörenhet. Men när vi börjar analysera och systematisera de bakomliggande orsakerna till fattigdom, socialt och kulturellt armod, segregation och alienation och anvisar vägar för att angripa dessa orsaker, då kommer reaktionen från den som tidigare kunnat acceptera den traditionella socialvården. Reaktionen är avslöjande. Kraven på strukturella förändringar i samhället innebär ett hot mot den egna situationen och föreställningsvärlden".

Tidigare i år har socialchefsföreningen fäst socialstyrelsens och kommunförbundets uppmärksamhet på behovet av en intensifierad information om socialhjälpens karaktär och omfattning. Hedlén kunde konstatera att "då det gäller socialstyrelsens reaktion på vår framställning är vi besvikna".

Arbetslivets frågor — 70-talets stora frågor

Arbetslivets frågor blir utan tvekan 70-talets stora frågor. Lönerelationerna, de sociala frågorna, anställningstryggheten och inte minst frågan om säkerhet och trygghet i miljön på arbetsplatserna är faktorer, som kommer att få allt större betydelse i arbetslivet. Så inledde socialministern Sven Aspling sitt anförande vid studiedagarna. Han pekade också på att viktiga delar av detta problemområde redan är föremål för omfattande utredningsinsatser. En bättre arbetsmiljö är av avgörande betydelse för människornas trivsel och hälsa och en förutsättning för Sveriges utveckling som industrination. Regeringen ser det som en angelägen uppgift, att redan under 1973 kunna lägga fram en propo-

sition med förslag om en ny utformning av arbetarskyddslagstiftningen på väsentliga punkter, bl a skyddsombudens handlingsmöjligheter, en ökning av de anställdas inflytande över miljön på den egna arbetsplatsen, de regionala skyddsombuden och yrkesinspektionens organisation.

Som en viktig förutsättning för utvecklingen av politiken inom det sociala området såg socialministern att det ges en någorlunde entydig betydelse åt de ord och begrepp, som används. I annat fall uppkommer diffusa lägen, där begreppen förvirrar i stället för att klarlägga. "Vi har på senare tid mött det här problemet i en social debatt, där man ibland har talat om socialvården och socialpolitiken fastän man rimligen tycks ha avsett hela samhällspolitiken, och där andra gånger socialhjälpens getts samma innehåll, roll och betydelse som hela socialvården, ja, hela socialpolitiken". Socialministern underströk också att det behövs en ökad politisk aktivering kring de kommunala socialvårdsfrågorna. Deras tyngd och betydelse i kommunerna gör det nödvändigt att dessa får en mer framskjuten plats i kommunerna. Det räcker inte att tillbakavisa felaktiga påståenden. "Vi måste också hjälpas åt att klarlägga förhållandena för att bryta udden ur en ensidig kritik av socialhjälpens. När vi möter reaktionära vinder på det här området — och det har vi gjort förr — är det viktigt att vi gemensamt skärper vakthållningen kring trygghetspolitiken".

Socialministern presenterade reformprogram i tio punkter. Aspling hävdade också att socialvården står inför stora förändringar för att den skall kunna möta de krav, som ställs på den och för att den skall kunna fylla sina uppgifter i det framtida samhället. Socialvården måste därvid

få en mer konstruktiv och samhällsbyggande konstruktion och definitivt frigöras från det onda arvet från det gamla samhällets fattigvård. Denna förnyelse av den kommande socialvården kommer att kräva resurser. "Den ekonomiska tillväxten är en förutsättning för en utveckling av vår välfärd. Därmed blir inte fördelningsfrågorna mindre viktiga, ty skall vi på det sociala området liksom på många andra områden skapa bättre förutsättningar för människornas trygghet och utveckling, kan vi aldrig utlämna oss till de fria marknadskrafternas spel. Det är samhällssolidariteten som måste bli vägledande."

Socialministern skisserade där efter i tio punkter hur han önskade utvecklingen av den framtida socialvården:

1. Vi skall skapa en god social miljö för människorna.
2. Vi skall utveckla en mera aktiv medverkan för socialvården i samhällsplaneringen och sociala miljöfrågor.
3. Vi skall ha en socialvård som mera än nu inriktas på att förebygga sociala risker och otrygghet.
4. Vi skall fortsätta satsningen på mera generellt utformade stödinsatser.
5. Vi skall förverkliga en socialvård som söker vidareutveckla frihet och frivillighet i behandlingen.
6. Vi skall främja en demokratisk utveckling av socialvården.
7. Vi skall vidareutveckla den helhetssyn som socialvården redan nu börjat få vissa förutsättningar för att tillämpa.
9. Vi skall ge den sociala forskningen en sådan inriktning att den befrämjar en ändamålsenlig utveckling av bl a socialvården.
10. Vi skall intensifiera den sociala informationen.

Socialministern meddelade också att socialutredningen under nästa år kommer att lägga fram ett särskilt betänkande om målsättningen för den framtida socialvården. Betänkandet skall efter remissbehandling ligga till grund för socialutredningens ställningstagande till utformningen av den nya socialvårdslagstiftningen.

Integrerat samhälle

I sitt inledningsanförande konstaterade Kjell Ivarsson, som är huvudsekreterare i Socialstyrelsens utredning om den icke institutionsbundna socialvårdens målsättning och organisation, att dess förslag till rapport — Integrerat samhälle — är hårt metodinriktad, därav en del av den svårighet, som bl a socialchefsföreningen påtalat. Som en plattform för det fortsatta programarbetet såg han det 10-punktersprogram, som socialministern presenterat.

Kjell Ivarsson ansåg vidare att det finns fyra områden, som det är särskilt viktigt att analysera riskerna i under 70- och 80-talen:

- sociala och ekonomiska störningar på makroplanet
- störningar i relationerna mellan människor
- störningar inom personen
- biologiska störningar

En bedömning av utvecklingen inom dessa områden leder till slutsatsen att problemet kommer att koncentreras till det sociala fältet. Ökningen av sjukvårdens utbyggnad kommer därvid att få ske i långt försiktigare takt. Analysen av dessa områden hålles i allmänhet tillbaka. Ett exempel på detta är den fysiska planeringen som oftast saknar explicita sociala värderingar.

Ivarsson angav några riktlinjer för planeringen. En analys av människornas levnadsförhållanden måste föras in i planeringen. Målen bör vara resursanpassade. Vidare ska människan ses som ett subjekt. Detta innebär bl a att de

lösningar, som sökes måste vara de hjälpbehövandes och inte planerarnas.

Målgruppens arbete

I "Socialvård i framtiden, Frageställningar och argument" hävdas att den defensiva socialpolitiken har bevarat och i många fall förstörat de redan befintliga klyftorna mellan samhällsklasserna och gett upphov till nya skillnader mellan olika grupper i samhället. Det framhålls också i den skriften att det inte i längden kan vara acceptabelt, att socialpolitiken främst har till uppgift att minska skadeverkningarna av det nuvarande ekonomiska systemet. Däri anges fyra mål för socialpolitiken: demokrati, jämlikhet, solidaritet och trygghet på lika villkor. Kurt Sjöström, som är sekreterare i samarbetskommitténs målfrågor, konstaterade i en presentation av gruppens arbete, att det kunde tyckas vara en överloppsgärning att formulera övergripande mål av så allmän natur. "Men erfarenheterna från Göteborgskonferensen och från den debatt som fördes efter denna, visar, att om man sätter dessa generella mål i förbindelse med konkreta förslag om socialpolitikens utformning, så sker en polarisering mellan de krafter i samhället som tar dessa mål på allvar och de som endast önskar använda dem som honnörsord vid högtidliga tillfällen".

Det fortsatta arbetet inom samarbetskommittén omfattar bl a publiceringen av en skrift om social kontroll (författare: Bengt Börjesson), och en skrift om tvång och klientdemokrati (författare: Ylva Eriksson, Willy Karlsson och Alvar Nelson). Vidare har tillsatts en grupp som ska skärskåda den ekonomiska tillväxten som samhällspolitiskt mål och se tillväxtmålen följer i relation till de socialpolitiska målen. En annan grupp kommer att

studera den öppna socialvårdens förhållande till kriminalvården.

Välfärdsstaten — det klient-skapande systemet

Välfärdsstaten ansågs i huvudsak etablerad för 10 år sedan. Den restfattigdom, som återstod, kunde avlägsnas med lite bättre planering. De förväntningar, som man då hade om att de sociala problemen skulle lösas genom den ekonomiska tillväxten, har dock visat sig vara felaktiga hävdade Knut Dahl-Jacobsen. Istället har den ekonomiska tillväxten givit upphov till sociala problem. Vi fick en ond cirkel — det klient-skapande systemet. Socialpolitiken har givits viktiga infrastrukturella uppgifter inom detta system.

Två strategier

Dahl-Jacobsen urskiljde två alternativa strategier:

1. en terapeutisk hållning
2. en profylaktisk hållning.

Den terapeutiska hållningen har en utgångspunkt i välfärdskravet att de som slås ut ska tas om hand. Ekonomin tas för given. Klientorienteringen glider emellertid över i en byråkratisk hållning, där ansvaret för klienten ligger på den administrativa nivån. Det finns nämligen i byråkratiska organisationer en stor benägenhet att bedömma effektiviteten istället för hur målen uppnås. Organisationen bedöms efter interna organisationskriterier.

Det är samtidigt en fiktion att politikerna skulle föra tillbaka mycket kunskap. Klienterna själva har inte heller information och saknar inflytande, som krävs för att kunna utöva en stark kontroll på den byråkratiska organisationen. Klienten blir istället skuld till sitt eget misslyckande.

Den profylaktiska hållningen är inte tillfreds med att åtgärda problemen allteftersom de uppträder. Den kräver deltagande i samhälls-

planeringen. Den kan inte utan vidare acceptera bruttonationalprodukten som mål. Eftersom den kräver politiska förändringar måste den ta sig uttryck i ett kollektivt uppträdande. Keynes hade en metafysisk inställning att det finns en politisk neutral offentlig sektor. Detta var en felsyn. Det är inte heller någon naturlag att de sociala problemen slutar vid fabriksporten. Det är en fiktion, som har stor betydelse i samhällets politik, att samhället är till för företagens skull, därför att företagen behövs för tillväxten.

Socialvården måste kopplas in i samhällsplaneringen. Det skulle vara till strategisk fördel om välfärds målen kunde kvantifieras.

Dålig verklighetsbild

Per Holmberg konstaterade i sin inledning att låginkomstutredningen har funnit tre brister av stor betydelse för politiker, samhällsarbetare och samhällsforskare. Det saknas goda modeller, en korrekt bild av verkligheten och dess förändringar samt slutligen en dålig uppfattning om vilka krafter, som åstadkommer verkligheten — styrprocessen.

Som ett exempel på risken i att sakna goda modeller nämnde Per Holmberg Socialstyrelsens utredning "Integrerat samhälle". De resonemang, som förs där, blir ofta slumpvisa och oprecisa. Ex måste utredningen tolkas som att man förordar en planering för att öppna marknaderna för dem, som stötts ut från dem. Innan man accepterar marknadssamhället borde man beskriva riskerna med det. För de utstötta måste gälla att ersätta marknadsstyrningen med en behovsstyrning.

Med utgångspunkt från Titmuss' definition av välfärd som de resurser med vars hjälp individen kan styra och kontrollera sina livsvillkor diskuterade Per Holmberg några olika modeller. Det utbyte, som individen får av

sin aktivitet är inte bara ekonomiskt utan gäller också hälsa, socialt och kulturellt utbyte etc. Förtidspensioneringen klarar ev att ge individen en ekonomisk standard, men det löser inte hälsoproblemet eller de sociala aspekterna (isoleringen). Med en makromodell över samhället konstaterade Holmberg att § 32 i SAF:s stadgar är central för välfärdsfördelningen. Ju längre ner mot samhällets botten, som man befinner sig, ju mer blir man styrd. I samhällets topp sker styrningen av strukturen och dess utveckling över tiden. Den tolkning, som politikerna får av verkligheten är filtrerad genom myndigheterna. Dessa har fått sin kunskap från dem, som inte varit politiskt färdiga.

De slutsatser, som Per Holmberg drog, var bl.a följande:

Det gäller att få de styrande att tillgodose alla människors problem.

Produktionsförhållandena är centrala, men angelägenheten av att skapa arbetstillfällen har undanskymt kvalitativa aspekter i politiken.

Flera av samhällsorganen finns för att ge förutsättningar för produktionen.

I runt tal hälften av befolkningen kan enligt Per Holmberg styra sina liv. De andra får lita till § 32, arbetsförmedlare, socialassistenter, bostadsförmedlare och marknadskrafter.

Social kontroll

Den andra dagen ägnades åt överläggningar i grupper och block kring "Social kontroll", "Klientdemokrati" och "Tvång". Referat från dessa överläggningar kommer liksom anförandena att tryckas i konferensprotokollet "Ekonomi och välfärd". I sin inledning till grupparbetena motiverade Bengt Börjesson varför just den sociala kontroll valts som ämne för överläggningarna. Klientdemo-

krati och tvång kan ses som positiv resp. negativ social kontroll.

Den gängse sociologiska teorin beskriver samhället som ett nätverk av normer. Den är emellertid alltför konservativ för ett radikalt socialt reformprogram.

Börjesson övergick därefter till att redovisa en del frågeställningar och synpunkter på den negativa sociala kontroll, som utövas inom socialvården och som bidrar till att vidmakthålla ett ojämnt socialt system:

"Mitt påstående är att socialhjälpens omfattning grovt sett är sådan att socialhjälpstagaren inte får bli ett 'hot mot låginkomsttagaren'. Detta är ovanligt tydligt utsagt i förarbetena till sociallagen och återkommer för övrigt också i det enligt min uppfattning både radikala och vidsynta förslarangerad minimistandard.

Varför skall vi ha låginkomsttagaren som riktkarl för våra socialhjälpstagare? Varför inte genomsnittsinkomsttagaren — vi gillar ju annars medeltal! Är det ändå inte så, att vi med de lågavlönade som riktmärken har utformat en socialhjälpstandard som

lämnar sitt lilla bidrag till det ekonomiskt ojämlika samhället?

Mot detta kan invändas, att socialhjälp är en så liten post i det socialpolitiska registret. Låt vara att socialhjälp är så dimensionerad att den inte skall vara en provokation mot låginkomsttagarens situation och därmed mot ekonomiskt status quo. Men de omgestaltande åtgärderna sker inom socialpolitikens ram som ju volymmässigt är så mycket större.

Mot detta vill jag i min tur invända att även om socialhjälp ekonomiskt är en marginell företeelse så har den en stor funktion som modell, bild. Den legitimerar samhällets strategi om 'den halvfattiga människan'.

Att socialhjälpstagaren på detta sätt är en viktig bild kan man dessvärre mest se negativa exempel på: då många människor, för övrigt ofta från låginkomstskikten reagerar mot 'slöseri' inom socialvården."

Årsmötet

I samband med studiedagarna avhölls även Föreningen Sveriges socialchefer sitt årsmöte. Bengt Hed-

lén omvaldes till ordförande. Till nya styrelseledamöter efter Karl Gustav Gullberg och Georg Svahn valdes Leif Holgersson, Haninge och Arne Magnusson, Göteborg. Till styrelsuppleanter efter Willy Karlsson och Henry Grünberger valdes Mats Forsberg, Eskilstuna, och John Lovén, Huddinge. En helt ny valberedning utsågs också, sedan den gamla undanbett sig återval. Ledamöter i den blev Arne Johansson, Kalmar (sammankallande), Arne Lönnkvist, Kungälv och Olle Sandström, Gävle.

K G Gullberg, som varit medlem i föreningen sedan dess start för 33 år sedan och som vid sin avgång ur styrelsen var dess vice ordförande, avtackades med ett bokverk. Georg Svahn utsågs till hedersmedlem.

På årsmötet ifrågasattes om inte storstadskretsen inom föreningen borde avskaffas. Storstäderna borde istället ingå i resp geografisk krets. Representanter för stöaderna önskade dock bevara storstadskretsen, men förklarade sig positiva till årsmötets beslut, att uppmana de geografiska kretsarna att inbjuda resp storstad att delta i kretsarnas arbete.

EKONOMI OCH VÄLFÄRD -

Inlägg i socialvårdsdebatten

Innehåller föredragen och anförandena liksom block- och grupppapporterna vid FSS' konferens 23—25 september 1971. Den beräknas föreligga i bokform i mitten av december till en kostnad av 15 kronor jämte portokostnader.

Var god sänd in talongen till FÖRENINGEN SVERIGES SOCIALCHEFER, Box 8085, 200 41 MALMÖ 8

.... ex Ekonomi och välfärd — inlägg i socialvårdsdebatten pris kr 15 exkl porto

Namn

Adress

Postnr

Postadress

Betalning genom faktura/postförskott

Klipp